



*Kolumna dofinansowana ze środków  
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska  
i Gospodarki Wodnej w Katowicach*

## Rola i ochrona elementów przyrodniczych na obszarach rolnych

Powstanie otaczającego nas krajobrazu człowiek zasadniczo zawdzięcza rolnictwu. Pierwsze etapy jego kształtowania rozpoczęły się z chwilą pojawienia się osiadłych form rolnictwa. Następnie, wraz z jego rozwojem, krajobraz zaczął zmieniać się w mozaikę wsi, pól uprawnych, łąk i lasów. Rodzaj użytkowania rolniczego uzależniony był zasadniczo od naturalnej wilgotności gruntu. Na terenach najwilgotniejszych i zalewowych zakładano łąki, na suchszych i płaskich - pola uprawne. Obszary bardziej oddalone od siedlisk przeznaczano na pastwiska lub pozostawiano na nich lasy.

Intensyfikacja rolnictwa postępująca od II połowy XX w. w wielu krajach doprowadziła do zmiany typowego mozaikowego krajobrazu, w krajobraz charakteryzujący się dużymi powierzchniami pól uprawnych. Tworzenie tych wielkopowierzchniowych, jednorodnych pól uprawnych połączone było i jest nadal z likwidacją elementów przyrodniczych, tj. np. zadrzewienia śródpolne, miedze czy oczka wodne.

Od wielu lat dostrzegane są ujemne skutki nadmiernej likwidacji wspomnianych elementów przyrodniczych.

**Do najczęściej wymienianych, w przypadku usuwania zadrzewień, zalicza się:**

- zwiększenie siły wiatru na otwartej przestrzeni, która powoduje nadmierne wysuszenie gleby i utratę materii organicznej (szczególnie na glebach lekkich),
- szybkie topnienie śniegu i tym samym gwałtowniejsze skutki nadmiaru wód roztopowych na polach uprawnych lub na terenach będących w sąsiedztwie tych pól,
- utrata miejsc rozrodu i schronienia ptaków, ssaków, płazów i owadów, w wielu przypadkach cennych dla upraw rolnych.

**Zanik miedz śródpolnych, to przede wszystkim:**

- narażenie gruntów ornych, położonych na pochyłościach, na większe skutki erozji wodnej lub wietrznej (na glebach lekkich),
- utrata „stref buforowych”, oddzielających intensywnie użytkowane grunty rolne od cieków wodnych czy upraw ekologicznych,
- eliminacja wielu gatunków roślin wpływających na bioróżnorodność,
- brak miejsc będących schronieniem dla fauny, szczególnie sprzyjającej uprawom rolniczym, np. bażantów, kuropatw, skowronków, jeży,
- mniejsza ilość trzmieli, dziko żyjących pszczół, czyli zapylaczy roślin uprawnych.

**Likwidacja naturalnych oczek wodnych, znajdujących się na obszarach użytkowanych rolniczo, przyczynia się z kolei do:**

- utraty możliwości gromadzenia wód opadowych, czyli zaniku tzw. małej retencji wód,
- eliminacji naturalnych wodopojów dla dzikiej zwierzyny i ptaków,
- zaniku flory i fauny wodnej, wzbogacającej bioróżnorodność terenów rolniczych.

Od 2015 r. wszyscy rolnicy ubiegający się o jednolitą płatność obszarową, otrzymują dodatkową płatność za zazielenienie. Uzyskanie tej płatności uzależnione jest od realizacji określonych praktyk zazielenienia, czyli działań zmierzających do ochrony środowiska na użytkach rolnych, tj.:

- dywersyfikacja upraw,
- utrzymanie trwałych użytków zielonych (TUZ), w tym również wartościowych pod względem środowiskowym (TUZc),
- utrzymanie obszarów proekologicznych (EFA).

Utrzymanie wybranych obszarów proekologicznych (EFA), zgodnie z regulacjami prawnymi dotyczącymi przyznawania płatności za zazielenienie, jest obowiązkiem rolników zgłaszających do płatności obszarowej więcej niż 15 ha gruntów ornych.

W szerokim wykazie obszarów proekologicznych znajdują się wyżej przedstawione elementy przyrodnicze (zadrzewienia, miedze śródpolne i oczka wodne).

Mając na uwadze ten fakt, warto zachować występujące w obszarze użytków rolnych gospodarstwa, zadrzewienia, miedze śródpolne czy oczka wodne. Wszystko po to, by przy pomocy „natury” ograniczyć nadmierne oddziaływanie czynników pogodowych na uprawy rolnicze, jednocześnie utrzymując bioróżnorodność flory oraz fauny czyniącej rolnictwo przyjazne środowisku naturalnemu.

Maria Siąkała

Dział Rolnictwa Ekologicznego i Ochrony Środowiska

*Treści zawarte w publikacji nie stanowią oficjalnego stanowiska organów Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach*